

www.kmkt.ff.ukf.sk
www.facebook.com/FF.KMKaT



KONTEXTY

KULTÚRY A TURIZMU

2/2025



Správa

Správa z medzinárodnej konferencie *What is “Nature” in Human Nature?* (Čo je „prirodzenosť“ v ľudskej povahe?)

V dňoch 12. a 13. júna 2025 sa v priestoroch Knížnice psychoanalýzy Múzea Sigmunda Freuda (Berggasse 19) vo Viedni konala medzinárodná interdisciplinárna konferencia s názvom *What is “Nature” in Human Nature?* /Čo je „prirodzenosť“ v ľudskej povahe? Podujatie spojilo vedcov z oblasti psychoanalýzy, filozofie, literárnej vedy, biológie, kultúrnych štúdií a estetiky, pričom ústredným cieľom bolo kriticky prehodnotiť pojem ľudskej prirodzenosti v kontexte aktuálnych ekologických, technologických a spoločenských premien. Konferenčné príspevky vychádzali z predpokladu, že Freudovo chápanie subjektivity – ukotvené v pojmoch nevedomia, pudovej dynamiky, emocionálnych väzieb a štrukturálnej neurózy – nemožno vnímať izolovane od širších kontextov vedy, telesnosti a kultúrnych diskurzov. Termíny ako príroda, subjekt, telo, nevedomie či vedomie sa opätovne dostávajú do centra pozornosti a inšpirujú nové interpretačné prístupy. Cieľom konferencie nebolo len nadviazať na odkaz Sigmunda Freuda, ale aktívne a dynamicky ho transformovať v súlade s potrebami súčasného uvažovania o ľudskej subjektivite.

Úvodný príspevok patrili Ulrike Kistner (Pretória), ktorá analyzovala Freudove etiologické koncepcie neuróz z prelomu 19. a 20. storočia, formované v dialógu s vtedajším vedeckým diskurzom, najmä medicínou a ranou bakteriológiou. Ulrike Kistner zdôraznila, že Freudova teória príčinnosti/kauzality predstavuje snahu preklenúť mentálne a fyzikálne modely vysvetľovania psychických javov, čím vytvára pôdu pre dnešné medzioborové prístupy.

Ruud Welten (Rotterdam) vo svojom príspevku porovnal Freudovu esej *Zukunft einer Illusion* a Zolov román *Le docteur Pascal*, pričom analyzoval, ako sa v oboch dielach zrkadlí napätie medzi náboženstvom a vedou pri formovaní moderného subjektu. Zdôraznil, že psychická realita sa utvára v konflikte medzi vierou a racionalitou, afektom a poznaním a práve táto dynamika zohráva významnú úlohu v konštituovaní subjektivity.

Nadine Hartmann (Berlín) sa venovala filozofii Catherine Malabou a jej konceptu plasticity v súvislosti s chápaním sexuálnej diferenciácie. Poukázala na potrebu prekročiť esencialistické a čisto symbolické prístupy a navrhnúť nové spôsoby premýšľania o pojmoch prirodzenosť, substancia a ženskosť. Jej prístup podporuje ideu, že subjektivita je plastická, premenlivá a formovaná komplexnými interakciami biologického, psychického a kultúrneho charakteru.

Herman Westerink (Nijmegen) a Jenny Willner (Mníchov) otvorili konferenčný blok venovaný biologickým aspektom psychoanalytického myslenia a predstavili koncept tzv. bioanalýzy, inšpirovanej menej známymi a nepublikovanými textami Sigmunda Freuda a Sándora Ferencziho z čias prvej


ÚMKTKE

 ÚSTAV
MANAŽMENTU
KULTÚRY A TURIZMU
KULTUROLÓGIE
A ETNOLÓGIE

Redakčná rada:

 prof. PhDr. Jaroslav Čukan, Csc. – predseda
prof. PhDr. Boris Michalík, PhD.
doc. Dr. Vladimír Senić
PhDr. Michal Kurpaš, PhD.
DrSc. Sandra Kralj Vukšić, PhD.
doc. PhDr. Monika Štrbová, PhD.
doc. PhDr. Marián Žabenský, PhD.
doc. Mgr. Silvia Letavajová, PhD.
doc. PhDr. Zuzana Slušná, PhD.

Šéfredaktor:

 doc. Mgr. Silvia Letavajová, PhD.
E-mail: sletavajova@ukf.sk

Zodpovedná redaktorka:

 doc. PhDr. Monika Štrbová, PhD.
E-mail: mstrbova@ukf.sk

Preklad do anglického jazyka:

Mgr. Jana Hučková, PhD.

Technický redaktor:

PhDr. Roman Zima, PhD.

Foto na obálke:

 Workshop ukrajinskej kultúry, november 2025
Zdroj: Nikita Grachev, 2025

Adresa redakcie:

 Kontexty kultúry a turizmu
Ústav manažmentu kultúry a turizmu,
kulturológie a etnológie
FF UKF v Nitre
Štefánikova 67, 949 74 Nitra
Tel.: 037/64 08 361
E-mail: jsollarova@ukf.sk

 Všetky príspevky sú recenzované.
Neprešlo jazykovou úpravou.
Náklad: 80 ks

IČO vydavateľa: 00 157 716

Periodicita vydávania: 2x ročne

Poradové číslo periodickej tlače: 2/2025

Dátum vydania: december 2025

Ročník vydávania periodickej tlače: 18. ročník

Registračné číslo Ministerstva kultúry SR:

EV3217/09

ISSN 1337-7760

Elektronická verzia: kmkt.sk/kontexty

svetovej vojny. Bioanalýzu poňali ako pokus reflektovať psychickú dynamiku ako špecifickú formu života – bez sklzu k biologizmu či redukcionizmu. Podľa nich ide o pokus chápať psyché ako organizmus, ktorý je neoddeliteľne spätý so svojim ekologickým a somatickým prostredím.

Raluca Soreanu (Essex) rozvinula ideu *modrej psychoanalýzy*, inšpirovanej Ferencziho dielom *Thalassa*, v ktorom sa psychické procesy analogicky prepájajú s morským prostredím. Raluca Soreanu poukázala na možnosti ekologického a feministického interpretovania psychoanalytických pojmov, pričom psyché interpretovala ako fluidný, prúdiaci a ekologicky ukotvený systém – na rozdiel od tradičného chápania ako uzavretého jazykového, čisto inštinktívneho aparátu.

V tematickom bloku o živočíšnosti Max Cavitch (Philadelphia) analyzoval emocionálne väzby medzi ľuďmi a robotickými zvieratami, konkrétne emocionálne pripútanie k robotickému psovi (Spot). Jeho analýza spochybnila tradičné dichotómie: živé/umelé, človek/zviera a upozornila na potrebu revízie rozlišovacích kategórií, ktoré psychoanalýza často implicitne predpokladala. Max Cavitch upozornil, že nové podoby vzťahov medzi ľuďmi a technológiami si vyžadujú prepracovanie teórií citovej väzby a konštituovania subjektu.

Nicolas Ray (Leeds) sa vo svojej analýze sústredil na motívy zvierat vo Freudových klinických textoch, pričom kriticky reflektoval ich redukciu na čisto ľudské symboly. Navrhol uchopiť živočíšnosť ako autonómny psychický fenomén a prepojiť ju s Agambenovou koncepciou „antropogénneho mechanizmu“ – kultúrnych procesov, prostredníctvom ktorých sa konštruuje hranica medzi ľudským a neľudským. Zvieratá v tomto ponímaní nevystupujú len ako metafora, ale ako aktívni činitelia formovania subjektivity.

Záverečný blok konferencie sa venoval posthumanizmu a technologickej subjektivite. **Esther Hutfless** (Linz) reinterpretovala Freudov obraz „protetického boha“ v súvislosti s kyborgizáciou, transhumanizmom a snahou o telesnú optimalizáciu. Psychoanalýza tu slúži ako podnetný analytický rámec pre skúmanie subjektivity v kontexte technologickeho presýtenia a ontologickej nestability, kde telo čoraz viac nadobúda podobu výsledku technologických zásahov než prirodzeného vývinu.

Marcus Coelen (Mníchov/New York) sa vrátil k Freudovmu obrazu subjektivity ako „geologického podložia“. Tento obraz vnímal ako formu odporu voči úplnému zachyteniu sexuálnych prvkov v symbolických štruktúrach a následne ho interpretoval ako plastickú psychickú štruktúru, ktorá odoláva úplnej artikulácii a v ktorej sa vrstvia minulé traumy, jazykové sedimenty a afektívne nánosy.

Jill Salberg (New York) sa počas svojej prednášky sústredila na etický rozmer psychoanalytickej praxe v kontexte klimatickej krízy, neskorého kapitalizmu a úpadku demokracie. V nadväznosti na filozofiu Emmanuela Levinasa poukázala na centrálnu postavu vzťahovosti, zodpovednosti a etického záväzku voči druhému ako neoddeliteľných prvkov konštrukcie subjektivity. Jill Salberg pritom zdôraznila, že psychoanalýza nesmie zostať len neutrálnym

nástrojom, ale musí aktívne a dynamicky vstupovať do spoločenskej reflexie a odolávať dehumanizačným procesom.

Konferencia *What is “Nature” in Human Nature?/ Čo je „prirodzenosť“ v ľudskej povahe?* potvrdila, že Freudovo myslenie zostáva relevantné aj v dnešnom intelektuálnom prostredí – najmä ak ho vnímame ako otvorený a kriticky reflektovaný rámec, ktorý dokáže reagovať na výzvy postantropocentrického uvažovania, ekologickej transformácie a technologickej premeny subjektu. Diskusie zdôraznili nevyhnutnosť prekročiť rigidné dichotómie ako príroda/kultúra, telo/mysel, človek/zviera a vytvoriť nové konceptuálne modely subjektivity, schopné reflektovať komplexnú historickú, biologickú a technologickú podmienenosť ľudskej existencie. Psychoanalýza Sigmunda Freuda tak môže poslúžiť nielen ako analytický nástroj, ale aj ako kritická reflexia subjektu v období zásadných transformácií.

Ingrid Baniatová

Obrázok č. 1: Nicolas Ray počas prednášky na konferencii



Zdroj: Ingrid Baniatová, 2025

Obrázok č. 2: Jill Salberg počas prednášky na konferencii



Zdroj: Ingrid Baniatová, 2025